



Департамент культури, туризму та культурної спадщини
Кіровоградської обласної державної адміністрації
Обласна універсальна наукова бібліотека

ім. Д.І.Чижевського

Людина із шляхетним серцем

Микола Смоленчук



Біобібліографічний покажчик

Кропивницький – 2018

016:929]:821.161.2(477.65)

Л93

Людина із шляхетним серцем. Микола Смоленчук: біобібліографічний покажчик. / Департамент культури, туризму та культурної спадщини Кіровоградської обласної державної адміністрації, Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д.І.Чижевського, м. Кропивницький; укладачі Нельга О.Е., Пивовар Н.П. – Кропивницький. – 2018. – 48 с.

У виданні подані друковані та електронні ресурси, які всебічно і ґрунтовно розкривають творчий доробок та життєвий шлях українського письменника, публіциста, краєзнавця, педагога, культурного діяча Миколи Кузьмовича Смоленчука.

Для істориків, бібліографів, літературознавців, краєзнавців, широкого кола читачів.

Упорядники:

Нельга О.Е.

Пивовар Н.П.

Автор вступної статті: Бабенко О.О.

Редактор: Козлова В.А.

Відповідальна за випуск: Літвінова Є.Г.

„...він залишив по собі добрий слід на Землі,
бо був справжнім українцем,
добродієм — Людиною вільною,
з глибинною душею, шляхетним серцем,
Людиною, що прагне до прекрасного
й здатною творити лише Добро.”
О.О. Бабенко

Він був великим трудівником, доскіпливим шукачем,
зavidним людинолюбом...
В. Погрібний

З того щасливого дня, коли навчився читати,
я не розлучався з книгою. Всім кращим, що є у мені,
я завдячую книзі, - цьому наймудрішому досягненню
людського генія. І якщо коли я не прочитаю хоч
кілька сторінок – той день вважаю безнадійно втраченим.
М. Смоленчук



Від упорядників

Шановні читачі!

Пропонуємо вашій увазі біобібліографічний покажчик, присвячений Миколі Кузьмовичу Смоленчуку – письменнику, педагогу, ученому-корифеєзнавцю, краєзнавцю, фольклористу, кандидату філологічних наук, члену Спілки письменників України.

Жанр біобібліографічного покажчика якнайкраще пасує для того, щоб представити на повен зріст колоритну особистість М.К.Смоленчука, а його творчий доробок був відомий в усій широті. Покажчикові передую вступна стаття, яка містить загальну характеристику краєзнавчої та літературної діяльності Миколи Смоленчука. На жаль, біографічна компонента статті досить скромна, тому її доповнює подана в додатку автобіографія письменника, датована 1982 роком.

Структуру покажчика складають: передмова, публікації М.К.Смоленчука, література про життя і творчість, іменний покажчик, додатки.

Одним із основних розділів видання є перелік друкованих праць письменника: саме він розкриває всі аспекти фахової діяльності та основні напрями досліджень. Особистість науковця, діяча культури визначається насамперед його науковим та творчим доробком: книгами, статтями, що зафіксували його думки, здобутки, ідеї, погляди, відкриття. Укладачі відзначають, що основними джерелами добору матеріалів для покажчика стали каталоги, картотеки, електронні бази даних Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. Розділи поділені на підрозділи, у середині яких матеріали впорядковано за абеткою прізвищ авторів і назв публікацій. Хронологічні рамки добору літератури - 1961 – серпень 2018.

Бібліографічні записи пронумеровано, загальна кількість їх становить 171 позицію. Деякі описи, що входять до покажчика, супроводжуються анотаціями. Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено у відповідності з Державними стандартами України: ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи», ДСТУ 3582-97 «Інформація і документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила». Усі видання подаються мовою публікації, зберігаються орфографічні норми оригіналу

Допоміжний апарат містить: іменний покажчик [прізвищ авторів, співавторів, упорядників, редакторів, видатних осіб та ін., поданих в абетковому порядку, які зустрічаються в бібліотечному описі та анотаціях]; а також статтю від упорядників. В додатках крім автобіографії подаємо два інтерв'ю з Миколою Смоленчуком. Це інтерв'ю кореспонденту

республіканського журналу „Людина і світ” та останнє інтерв’ю письменника, яке записав письменник В.В.Бондар.

Показчик допомагає зробити певні узагальнення та висновки про внесок М.К.Смоленчука у вітчизняну літературу та культуру.

Передмова

МУДРИЙ ДОБРОДІЙ

I

Микола Смоленчук – то ціла епоха в культурно-мистецькому й громадському житті степового краю, що розкинувся від сивочолого Дніпра до Південного Бугу на нашій благословенній Україні. Вихователь і наставник творчої молоді, учитель вчителів, генератор ідей, організатор й учасник літературного процесу, театральних-видовищних заходів і громадських ініціатив, будитель збайдужілих чиновників і змілілих душ сучасників він протягом десятиліття був єдиним членом Спілки письменників, що мешкав у Кіровограді, й до сьогодні, мабуть, є не перевершеним місцевими літераторами (нехай вони мені за це вибачать) ні за масштабом художніх узагальнень в осмисленні життя як простої людини, так і цілої нації, ні за майстерністю митця слова, що дарував читачеві радість заглиблення в різні за жанровим складом твори.

Микола Смоленчук належить до числа тих людей, які, за висловом Ліни Костенко, створюють гуманітарну ауру нації. І справа навіть не в тому, що Микола Кузьмович був талановитим письменником, серйозним науковцем, непересічною особистістю, педагогом від Бога, проникливість якого була просто вражаючою – міг із першого погляду правильно оцінити обдарованість свого учня чи студента, розгледівши в його душі паростки чогось винятково прекрасного, про що той навіть сам міг не здогадуватись, щоб потім наблизити до себе й терпляче, при тім не нав'язливо, працювати над ним, розвиваючи, підтягуючи до свого рівня, – і хто зараз може сказати, долю скількох юнаків і дівчат визначила незабутня зустріч з цією Людиною, мудрою як сам народ! Просто він залишив по собі добрий слід на Землі, бо був справжнім українцем, добродієм – Людиною вільною, з глибинною душею, шляхетним серцем, Людиною, що прагне до прекрасного й здатною творити лише Добро. А звідки це? Від переконаності, що й сам ти – самодостатній український народ.

Віра у свій народ як і розуміння власної причетності до нього не мусять бути лише стихійними чи неусвідомленими, бо сліпий патріотизм – то тільки прямий шлях до самознищення, а значить й до забуття – зникнення навіть саме такого поняття як народ. Вони повинні ґрунтуватись на всотаних з молоком матері первісних, генетично закладених елементарних знаннях невмирущої правічної національної культури нашого народу, закодованої у перлинах усної народної творчості з метою самозбереження від вульгарного впливу агресивного примітивізму сусідів і зайд за допомогою кришталево прозорих і водночас незбагнено глибинних художніх образів, помножених на власну допитливість і бажання знайти ключ до осягнення величної таїни незнищенності духу.

Микола Смоленчук цю таїну досягнув. Бо з пелюшок знав про цілющу силу української народної пісні - чарівного Слова, – оберегу, чистої криниці духовності й внутрішньої краси. Тому й проніс їх біля серця через усе життя: рідна пісня його рятувала в найскрутніші моменти – на чужині й вдома, коли здавалось, що все огорнула безпросвітня п'ятьма; саме вона, пісня, й визначила, вказала мету на дорозі у вічність.

II

Доля Миколи Кузьмовича Смоленчука – талановитого письменника, педагога, визначного ученого-корифеєзнавця, краєзнавця, фольклориста, – людини непересічних здібностей та енциклопедичних знань – то доля всього "сивого покоління", дитинство якого було обпечене воєнним лихоліттям, а юність і зрілість зазнали суворої регламентації радянської тоталітарної системи, – немилосердна, зрадлива, жорстока. За життя вона посилала митцю постійні випробування, що мали б покласти край не лише будь-якій творчості, а й ставили на межу елементарного виживання, а коли відійшов у вічність – не забула створити перешкоди для належного посмертного визнання: книги, видрукувані у минулу епоху; давно стали бібліографічними раритетами (цьому сприяли ще й вилучення їх з бібліотек за вказівкою місцевих функціонерів від ідеології, які хотіли, щоб і духу Смоленчукового не було в Кіровограді), недоступними для масового читача, ще неопубліковані художні твори й наукові розвідки – приречені на перебування в шухлядах письменницького столу, бо коштів на їхнє видання ні родина письменника, ні громадські організації, що опікуються світлою пам'яттю про нього, не мають, а чудові пізнавальні телевідеофільми краєзнавчого характеру за участю "кіровоградського Іраклія Андроннікова", як не без заздрощів назвав свого часу Миколу Кузьмовича один професор-літературознавець з Одеси, були бездумно знищені місцевими телевізійниками через брак чистих відеокaset.

Народився Микола Кузьмович Смоленчук 3 липня 1927 року в районному містечку Бобринець у сім'ї „гармоніста Богунського полку”. Батько, Кузьма Денисович, мав важкий експресивний характер і, при тім, був людиною витривалою, гартованою громадянською війною й лихоліттям перших п'ятирічок. Та лагідна вдача матері, Ганни Павлівни, сприяла тому, що дитина постійно перебувала під впливом дивосвіту образів колискових пісень, різнобарв'я чарівних звуків мелодій народної лірики, невичерпної скарбниці мудрості українських казок, легенд, приповідок, загадок, розповідей про всякі чудернацькі пригоди та різних оповідок, огорнутих серпанком втаємниченої незвичайності. Це, а також генетично закладені в душу з діда-прадіда степовика залюбленість у природу рідного краю (а знав він у нашому степу, гайку, переліску, лісі кожну билиночку і роси краплиночку, кожну мошку, метелика, і пташину, і звірину – дай Бог кожному професійному натуралісту! І щоб переконатися в цьому, загляньмо лише у його романи й повісті, ну, хоча б, у повість “При битій дорозі”, що порівняно недавно друкувалася у часописах, бо окремим виданням так і не вийшла) та загострені почуття власної гідності, волелюбності,

непримиренності до будь-якого вияву несправедливості вплинуло на формування світогляду й художньо-естетичного мислення, вдачі майбутнього письменника.

Підлітком зазнав страхіть ряду фашистських концентраційних, а згодом і радянських (пермських) фільтраційних таборів, про що проникливо розповів (наскільки дозволяли умови епохи тоталітаризму) у незавершеній трилогії, започаткованій автобіографічним романом “Сиве покоління”.

Далі – навчання у Бобринецькому сільськогосподарському технікумі та на філологічному факультеті Кіровоградського педінституту, учителювання на Кіровоградщині та Черкащині, вступ до Спілки письменників (за рекомендацією самого Максима Рильського!), захист кандидатської дисертації, робота в Кіровоградському та Луцькому (тут він завідував кафедрою української літератури) педінститутах. І хто знає, як склалася б подальша літературна й педагогічна доля Миколи Кузьмовича, якби не звинувачення у „буржуазному націоналізмі” (1972 р.), переслідування у зв’язку з цим, вилучення з активного громадського та літературного життя, що тривало півтора десятиліття. Та невтомний трудівник, Микола Смоленчук, автор історичних повістей „Степи полинові” (1961), „Степівчани” (1963), „Родня” (1968), романів „Сиве покоління” (1965), „Ой літав орел” (1969), „Білі бланкети” (1985), нарисів „Хутір Надія” (1967), „Кіровоград” (1967), монографії „Марко Кропивницький та його рідний край” (1971) та майже сотні наукових, науково-популярних і методичних (про передовий досвід кращих учителів-словесників) статей, краєзнавчих розвідок і нарисів, інших різноманітних публікацій у періодиці, навіть у найважчі часи свого життя, при найнесподіваніших „подарунках” долі ніколи не втрачав оптимізму, віри в справедливість, у свій народ, з яким мав спільну долю, сином якого був, у народ, для якого жив і працював.

Микола Кузьмович пройшов через життя гідно й був щасливий в останні свої хвилини, що його народ, Україна таки вибороли державну незалежність, що таки буде „...в своїй хаті своя Правда і Сила, і Воля”. За великим рахунком то була мета його подвижницького життя, яке передчасно завершилося 12 січня 1993 року після тривалої виснажливої хвороби.

Слід зазначити, що творчий доробок Смоленчука-письменника – окраса й гордість української історико-художньої белетристики та художньо-біографічної прози, а внесок Смоленчука-науковця у царині історії літератури, театрознавства, літературного й історичного краєзнавства є просто неоціненним: чимало з хрестоматійних нині істин (біографії, витоки особистості, творчість М.Кропивницького, І.Тобілевича (Карпенка-Карого), В.Винниченка, багатьох інших діячів української та світової культури й літератури, передусім – А.Фета, чия доля пов’язана з нашим степовим краєм, як і відомості про становлення нашого національного театру, відомого як театр Корифеїв тощо), – вперше були введені до наукового обігу саме ним. Сучасні дослідники йдуть уже торованим шляхом. До слова згадаймо, що Микола Кузьмович був фундатором музею Марка Кропивницького в Бобринці, доклав чимало зусиль, щоб зберегти в Кіровограді (ой і як це було

нелегко!) меморіальні будинки М.Кропивницького на колишній Болотяній та Тобілевичів на колишній Знам'янській вулицях, був ініціатором створення в їхніх приміщеннях музейних установ.

III

Як майбутній митець слова М.Смоленчук починався з оптимістичних за звучанням, сповнених веселкових надій на власну світлу будучину поетичних спроб ранньої юності. Осанна чарівній природі, по-дитячому наївне захоплення трудовими звершеннями й сталевою міццю „найпередовішої, найгуманнішої в світі” країни, бачення себе, що в ногу крокує вперед у майбуття – такою була її тематика, навіяна і В.Маяковським, і молодим П.Тичиною, й багатьма-багатьма іншими, ким зачитувався, а читав усе, що можна було дістати дитяті в і заштатному Бобринці. Пізніше, повернувшись з Уралу, не по літах дорослий, вкрай вимогливий до себе Микола безжально знищить „всю оту тріскотню”, зошиток, з якою так дбайливо зберігала малописьменна мама, що свято вірила в повернення сина на тихі води та ясні зорі з невідомої чужини.

Йому віршувалося всюди: і під перестук коліс стрімкого потягу, що ніс у незвідану ще жорстокістю невідомість, і в холодних майстернях бауера, і в бараках концтаборів... Та міг хіба записати? Хіба що носити в серці... А для поезії в ньому, надірваному й зраненому, з часом вже місця не вистачало.

Ще в Німеччині, після чергового випробування долею, юний Микола Смоленчук, приголомшений примарною круговертю подій, вражений пережитим, поставлений кожною миттю свого існування на межу виживання, мріючи про повернення до рідного краю, заприсягається собі, що по закінченні війни, а що фашисти будуть знищені, ніколи сумніви не виникали, якщо виживе, обов'язково напише книжку (спершу думалось, що за жанром це буде драматичний твір) про всі знущання, які довелося спізнати його поколінню, дитинство якого обпалене війною, книжку про долю покоління, що зростало-дорослішало, поневіряючись по далеких чужих світах.

Холодної похмурої осені голодного 1947 року він повертається додому, у Бобринець, відбувши як спокуту за примусову подорож до Європи кількарічну нелегку повинність у „трудовій армії” на металургійному заводі в уральському місті Добрянка, вступає до сільськогосподарського технікуму (навчання тоді розпочиналось після повного завершення польових робіт) і намагається реалізувати ту свою мрію.

А в рідній стороні й дихати легше – і мало-помалу відходить, розкріпачується, теплішає зболіла-пригнічена юнацька душа, що так прагла затишку, щирості, кохання, – і народжуються вірші (іноді ще по-дитячому наївні, не зовсім вправні з точки зору поетичної майстерності), сповнені оптимізму, палкості й молодечого завзяття: „Здравствуй, мудрий природи закон!”.

Та в рідному краї очікували все нові й нові розчарування: перше - особистісного плану (згорьований долею юнак ніяк не міг адаптуватися в молодіжному середовищі через його, середовища, безтурботність), потім – соціального, громадянського (чи й політичного!). Смоленчуку ніяк не

вкладалося в голову, чому народ, що вистояв у такій страхітливій війні, здобув перемогу, запорукою якої був не лише героїзм людей, а й економічна міць держави, залишається обідраним жебраком на своїй же багатющій землі.

А ще гнітило ставлення офіційних осіб (вони гучно говорили про те, що найпередовіший у світі суспільний лад зорієнтований на вдосконалення й потреби простої людини) не тільки до нього, Смоленчука, що без вини був винен у своїх „гріхах”, а й до тих, хто кров’ю своєю здобував перемогу.

Що залишалось робити? Забутись!

І він, щоб забутись, впивається душою своєю в книги, спрагло читає все – від Шекспіра до Чехова й Островського, Кропивницького й Карпенка-Карого, від Бернса до Єсеніна, Рильського й Сосюри, від Толстого й Тургенєва до Винниченка (хоч і був заборонений) й Гончара. А ще пробує писати сам, і вже не тільки вірші...

Але одного бажання писати виявляється замало. І, розуміючи це, Микола, як тільки траплялася нагода, вирушав до навколишніх сіл у пошуках цікавого життєвого матеріалу, а, крім того, хотів зустрітися з давніми друзями й знайомими з довоєнної пори. Перші проби пера (обирає собі псевдонім „М.Клен”) – невеличкі новели й оповідання як замальовки до почутого про життя своїх ровесників та їхніх сімей у часи воєнного лихоліття чи власного настрою, – задоволення не принесли. Аж занадто вимогливий до себе юнак добре розумів, що ще не вистачає йому художнього хисту, а кращої літературної школи ніж багатолітній досвід народної творчості годі шукати. Тому в піших мандрівках по Бобринеччині та прилеглих до неї районах Кіровоградської області, окрім життєвого матеріалу для майбутньої книги, а це мав бути цілий роман, починає записувати народні пісні, прислів’я, приказки – все те, на що такий щедрий художній геній нашого народу. Зустрічаючись з людьми, особливо людьми старшого віку, майбутній письменник, ніби губка, вбирав у себе все, до чого тільки міг долучитися біля джерел мудрості й духовності. Довідується він і про земляків-бобринчан, які свого часу стали на сторожі тієї скарбниці духовності – вікопомних Марка Кропивницького та Івана Карпенка-Карого. Так народжуються нові творчі мрії, обирається ще одна, не менш важлива мета життя.

IV

Загалом, творчість Смоленчука-письменника напрочуд цілісна й становить собою художній літопис історії рідного народу від сивої давнини – так званої „доби великого переселення народів” („Степівчани”) і до сучасного письменникові часу (незавершена трилогія, започаткована романом „Сиве покоління”), адже вічною мукою для нього як людини, громадянина й митця слова була доля України. За доби червоного тоталітаризму художня література була чи не єдиним, хоч і напівзамуленим через цензурні загаті, джерелом знань пересічного обивателя (а саме таким офіційна ідеологія й хотіла бачити кожного українця) про правдиві сторінки національної минувшини, а, значить, і потужним засобом виховання національного самоусвідомлення. Саме тому твори М.Смоленчука (і в цьому теж часточка його громадянського подвигу) містять в собі надзвичайно

багатий, по-справжньому безцінний історичний, народознавчий та культурологічний матеріал на зрізі конкретних епох, продиктований, передусім, власними етнографічними спостереженнями письменника, помноженими на висновки прискіпливого вченого. А ще його книги – то своєрідний ключ до розуміння національного характеротворення, бо в них майстерно розкриті такі риси українців, як завзяття й відвага, доброзичливість і чесність, вірність і відданість, здатність палко кохати суджених й люто ненавидіти ворогів, і релігійність як основа світогляду тощо. Жива природа, фольклорні скарби, пам'ятки давнини як джерела нашої історії та культури стали для М.Смоленчука, невтомного й ретельного дослідника історичного буття рідного народу, своєрідними орієнтирами в з'ясуванні та розумінні національних рис характеру, способу життєдіяльності українців як етносу.

Письмо М.Смоленчука прозоре, стилістика його творів доступні широким колам любителів красного письменства. Автор у кожному творі демонструє вдале поєднання елементів наукового, популярного й художнього стилів, бездоганне володіння літературною мовою у поєднанні з доцільним вживанням архаїчної й застарілої лексики для передачі колориту конкретної епохи, що зображується.

Творчість письменника цінна ще й тим, що мандруючи його творами від епохи до епохи, можна прослідкувати розвиток етнокультури українців саме на землях степового краю, до якого належить і його рідна Кіровоградщина.

Кожний художній твір М.Смоленчука – то своєрідна монографія про життя нашого народу в певну добу, яка й сама, як і особа митця, може стати предметом дисертаційного дослідження.

То ж дай, Боже, кожному, хто за професійною приналежністю чи і за покликом серця, як і Микола Смоленчук, стоїть на сторожі духовності рідної землі, засіваючи її розумним, добрим, вічним, бути гідними прикладу цієї мудрої й талановитої людини.

Олег Бабенко

З книги: *Із сивого покоління: Микола Смоленчук – людина, письменник, вчений / Кіровоградська обл. орг. Українського т-ва охорони пам'яток історії та культури, КДПУ ім.В.Винниченка ; укл. Олег Бабенко. - Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2003. - 213 с. : портр, фото*

І. Твори М.Смоленчука

1.1. Романи і повісті

1.1.1.Окремі видання

1. Смоленчук, Микола Кузьмович. Білі бланкети : історичний роман / Микола Смоленчук. - Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. - 451,[1] с
2. Смоленчук, Микола Кузьмович. Білі бланкети : історичний роман / Микола Смоленчук. - К. : Рад. письменник, 1985. - 327 с. : іл.
3. Смоленчук, Микола Кузьмович. Ой літав орел : [Про життєвий і творчий шлях основоположника укр. проф. театру М.Л. Кропивницького: іст. роман] / Микола Смоленчук. - Одеса : Маяк, 1969. - 281, [2] с. : 9 арк. іл, порт., карт. і факс. - На опр. авт. не зазначено
4. Смоленчук, Микола Кузьмович. Ой літав орел (розділи з роману) / Микола Смоленчук // Блакитні вежі: хрестоматія творів письменників Приінгульського краю: у 2 т. / редкол.: Василь Бондар (голова), Т. В. Андрушко, А. М. Корінь [та ін.]; авт. передм. Л. В. Куценко; укл.: Василь Бондар. - Кіровоград : Мавік, 2011 - Т. 2: Проза. - 2011. – С. 358-376
5. Смоленчук, Микола Кузьмович. Ой літав орел (розділи з роману) / Микола Смоленчук // Блакитні вежі: хрестоматія / ред. Василь Бондар. - Кіровоград : ПВЦ "Мавік", 2009. – С. 356-375
6. Смоленчук, Микола Кузьмович. Родня: історична повість / Микола Смоленчук. - Одеса: Маяк, 1968. - 126, [1] с
7. Смоленчук, Микола Кузьмович. Сиве покоління: роман: Кн. 1-3 / Микола Смоленчук. - Одеса : Маяк, 1965. - 347, [2] с
8. Смоленчук, Микола Кузьмович. Смутна доба: історичний роман / Микола Смоленчук. - Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2016. - 447,[1] с
9. Смоленчук, Микола Кузьмович. Степи полинові: роман / Микола Смоленчук. - Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2017. - 463,[1] с
10. Смоленчук, Микола Кузьмович. Степи полинові: біографічна повість: [про життєвий і творчий шлях основоположника укр. проф. театру Марка Кропивницького] / Микола Смоленчук. - К.: Радянський письменник, 1961. - 242, [2] с.: іл.

1.1.2. Публікації в періодичних виданнях

11. Смоленчук, Микола. Білі бланкети: розділи з роману / Микола Смоленчук // Людина і світ. - 1983. - №7.- С. 38-46

12. Смоленчук, Микола. Дві зорі на висоті небесній : документальна повість / Микола Смоленчук // Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 53-54 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 55-56 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 57-58 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 59-60 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 61-64 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 65-66 ; Кур'єр Кривбасу. - 1996. - № 67-68

13. Смоленчук, Микола. Ой літав орел (Уривок з роману) / Микола Смоленчук // Степ. - 2014. - № 2. - С. 22-26

14. Смоленчук, Микола. При битій дорозі : історико-пригодницька повість / Микола Смоленчук // Кур'єр Кривбасу. - 1994. - № 1. - С. 11-13; Кур'єр Кривбасу. - 1994. - № 2. - С. 12-13; Кур'єр Кривбасу. - 1994. - № 3. - С. 17-19; Кур'єр Кривбасу. - 1994. - № 4; Кур'єр Кривбасу. - 1994. - № 5-6. - С. 21-23

15. Смоленчук, Микола. При битій дорозі : повість / Микола Смоленчук // Поріг.- 1992. - № 4. - С. 12-19

16. Смоленчук, Микола. Сиве покоління: (Уривок з другої книги роману) / Микола Смоленчук // Степ. - 1993. - № 1. - С. 9-13

17. Смоленчук, Микола. Сиве покоління: (Фрагменти з нового роману) / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1964. - 18 вересня. – С. 3

1.2.Красзнавство, літературознавство

1.2.1.Окремі видання та публікації в збірниках

18. Із степів полинових: Фольклорні записи Миколи Смоленчука / Кіровоградська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури ; укл. Олег Бабенко. - Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2002. - 109 с.: портр.

19. Кіровоград: фотоальбом / авт. тексту М. Смоленчук; фото Микола Селюченко. - К.: Мистецтво, 1967. - 96 с.: цв.іл. - (Сер. "Обласні міста Радянської України")

20. Смоленчук, Микола Кузьмович. І.К.Карпенко-Карий і рідний край // І.К.Карпенко-Карий – драматург, актор, громадський діяч: Тези наукової конференції присвяченої 140-річчю від дня народження І.К.Карпенка-Карого/КДПУ, облсекція пам'яток фольклору, етнографії та мистецтва, Кіровоград. Обл.орг.тов."Знання", обл.управл. культури. – Кіровоград, 1985. – С. 5-6

21. Смоленчук, Микола Кузьмович. Марко Кропивницький і його рідний край / Микола Смоленчук. - К. : Мистецтво, 1971. - 74, [2] с.: 1 арк. портр, 9 арк. фото. - Бібліогр. в підрядк. примітках

22. Смоленчук, Микола Кузьмович. Незабутній Максим Тадейович // Наукові записки/ М-во освіти України; КДПУ ім. В.К.Винниченка. - Кіровоград: КДПУ ім. В.Винниченка, 2002. - Вип.47. - (Сер. "Філологічні науки" літературознавство). - С.5-11

23. Смоленчук, Микола Кузьмович. Скарби Золотого Поля: вибрані краєзнавчі розвідки, есеї та статті / Микола Смоленчук ; упор., авт. передм. О. О. Бабенко ; Держ. архів Кіровоград. області, Кіровоград. обл. організація Націонал. спілки краєзнавців України, Благодійна організація "Центрально-Українська православна духовно-соціальна Академія". - Кіровоград : Центрально-Українське вид-во, 2015. - 296,[1] с. : портр., фото. - (Сер. "Із архівної скарбниці"). - Бібліогр. в підрядк. прим.

24. Смоленчук, Микола Кузьмович. Хутір Надія : Держ. заповідник, садиба-музей І.К. Карпенка-Карого (Тобілевича): Нарис / Микола Смоленчук. - Дніпропетровськ : Промінь, 1967. - 20, [1] с. : 6 арк. Фото

25. Смоленчук, Микола Кузьмович. Штрихи до біографії Митця / М. К. Смоленчук // Краєзнавчий вісник Кіровоградщини / Кіровоградська обл. організація Національної спілки краєзнавців України, Кіровоградська обл. спілка краєзнавців; ред. О. О. Бабенко, С. М. Янчуков, Т. А. Григор'єва. - Кіровоград : Центрально-Українське видавництво.- Вип. 9 : Спеціальний випуск, присвячений 130-річчю "Театру Корифеїв". - 2013. – С.76-79

1.2.2.Публікації в періодичних виданнях

26. Смоленчук, Микола. Безсмертя Героя / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1964. - 19 липня. – С.4

Про українця Василя Порика, радянського лейтенанта, учасника антифашистського підпілля Франції.

27. Смоленчук, Микола Кузьмович. Болотяна вулиця, дім Зайковської... / Микола Кузьмович Смоленчук // Дніпро. - 1968. - № 5. - С. 121-123

28. Смоленчук, Микола. Дебют Заньковецької / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1968. - 6 листопада. - С. 3
29. Смоленчук, Микола. Дружба корифеїв / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1965. - 29 вересня. - С. 3
30. Смоленчук, Микола. З рідних місць корифея / Микола Смоленчук // Молодь України. - 1957. - 15 вересня. - С. 4: фото
31. Смоленчук, Микола Кузьмович. З родини корифеїв / Микола Кузьмович Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1986. - 1 червня
32. Смоленчук, Микола. Карпенко-Карий і рідний край / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1970. - 2 вересня. - С. 3; Кіровоградська правда. - 1970. - 10 вересня. - С. 3; Кіровоградська правда. - 1970. - 17 вересня. - С. 3
33. Смоленчук, Микола. Кілька спогадів / Микола Смоленчук // Прапор юності. - 1965. - 7 травня. - С. 3
34. Смоленчук, Микола. Коли народився М.Л.Кропивницький / Микола Смоленчук // Літературна Україна. - 1971. - 8 червня. - С. 4
35. Смоленчук, Микола. Корифей українського театру / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1965. - 7 травня. - С. 3: фото
36. Смоленчук, Микола. Літературно-мистецька Кіровоградщина / Микола Смоленчук // Українська мова і література в школі. - 1976. - № 7
37. Смоленчук, Микола. Марко Кропивницький / Микола Смоленчук // Дніпро. - 1965. - № 6. - С. 119-124
38. Смоленчук, Микола Кузьмович. М.Л.Кропивницький у Бобринці / Микола Кузьмович Смоленчук // Честь хлібороба. - 1986. - 10 червня
39. Смоленчук, Микола. На землі корифеїв / Микола Смоленчук // Літературна газета. - 1959. - 15 грудня. - С. 2
40. Смоленчук, Микола. Незабутній Максим Тадейович / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1981. - 18 липня
Спогади Миколи Смоленчука про зустріч з М.Т. Рильським.
41. Смоленчук, Микола. Нове про М.Л. Кропивницького / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1964. - 13 серпня. - С. 4

42. Смоленчук Микола. Помилки у жандармському циркулярі / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. – 1988. – 3 червня. – С. 3: фото, іл.; Кіровоградська правда. – 1988. – 4 червня. – С. 3: фото, іл.; Київ. - 1990. - № 7. - С. 106-113 ; Діалог. - 1990. - № 23

Про плутанину стосовно місця і дати народження Володимира Винниченка.

43. Смоленчук, Микола. Початок шляху / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1967. - 28 грудня. - С. 3

44. Смоленчук, Микола Кузьмович. Рада митців художнього слова. Розповідає делегат VI з'їзду письменників України / Микола Кузьмович Смоленчук // Радянський студент. - 1971. - 4 червня

45. Смоленчук, Микола. Свідок і носій історії / Микола Смоленчук // Кіровоградська правда. - 1987. - 15 травня

46. Смоленчук, Микола. Слово про Карпенка-Карого / Микола Смоленчук // Молодий комунар. - 1970. - 25 вересня. - С. 2-3

47. Смоленчук, Микола. Традиції корифеїв і сучасність / Микола Смоленчук // Молодий комунар. - 1967. - 29 грудня. - С. 1, 3

48. Смоленчук, Николай. Две звезды на высоте небесной / Николай Смоленчук // Радуга. - 1987. - № 5. - С. 105-115

Про перебування А. Фета в Україні.

49. Смоленчук, Николай. Здесь выступали корифеи / Н. Смоленчук // Правда Украины. - 1967. - 30 июня. - С. 4

II. Література про життя і творчість

2.1. Окремі видання та статті зі збірників, альманахів, календарів, хрестоматій

50. Бабенко, Богдана. У небуття, та не в забуття (Із деяких спостережень над творчістю Миколи Смоленчука) / Богдана Бабенко // Між Бугом і Дніпром : науково-краєзнавчий вісник Центральної України / Кіровоград. обл. орг. Націонал. спілки краєзнавців України, Держ. архів Кіровогр. області; ред. О. О. Бабенко [та ін.]. - Кропивницький : Центрально-Українське вид-во, 2017. - Вип. 7-8. - С.209-220

51. Бабенко, Олег. Дантові кола Миколи Смоленчука (за документами ДАКО) / Олег Бабенко, Іван Петренко // Між Бугом і Дніпром : науково-краєзнавчий вісник Центральної України / Кіровоград. обл. орг. Націонал. спілки краєзнавців України, Держ. архів Кіровогр. області; ред. О. О. Бабенко [та ін.]. - Кропивницький : Центрально-Українське вид-во, 2017. - Вип. 7-8. - С. 59-68: фото

52. Бабенко, Олег. Син степу / Олег Бабенко // Наукові записки (Сер. "Філологічні науки" літературознавство) / М-во освіти України; КДПУ ім. В.К.Винниченка. - Кіровоград : КДПУ ім. В.Винниченка, 2002. - Вип.47.- С.12-17

53. Бабенко, Олег. Син степу (Слово про Миколу Смоленчука) / Олег Бабенко // Бабенко, Олег Олександрович. Самоцвіти степів полинових. Із спостережень над творчістю видатних земляків / Олег Бабенко. - Кіровоград : Центрально-Українське видавництво, 2012. – С.205-212

54. Бабенко, О.О. Творчість Миколи Смоленчука як джерело вивчення народознавства в школі / Олег Бабенко // Етнографія Кіровоградщини / Упр. освіти Кіровогр. обл. держ. адміністрації, Кіровогр. держ. педагог. ін-т ім. В. К. Винниченка, Обл. ін-т удосконалення вчителів, Обл. відділення Педагог. т-ва УРСР. Секція українознавства. - Кіровоград : ТРЕЛАКС ЛТД, 1995. - Вип.2.- С.46-49

55. Бондар, Василь Васильович. Їх було позбавлено імені // У пошуках слова значущого : Статті, інтерв'ю, рецензії / Василь Бондар. - Кіровоград : Степ, 2008. - С. 226-228

56. Босько, Володимир Миколайович. Історичний календар Кіровоградщини на 2017 рік. Люди. Події. Факти : довідник / Володимир Босько; КЗ "КОШПО ім. Василя Сухомлинського". - Історико-краєзнавче вид. - Кропивницький : Центрально-Українське вид-во, 2016. – С.127

57. Винниченківський меридіан / авт. проекту: С. О. Колісник, Т. С. Яровенко. - Кіровоград : Поліграф-Сервіс, 2014. - 95 с.: портр., фото, іл. + 1 ел. опт. диск (CD-ROM). - (Сер. "Стилет і стилос трьох степовиків")
58. Гусейнов, Григорій Джамалович. Незаймані сніги: п'ятнадцять мандрівних історій : [документальні повісті] : в 3 кн. / Григорій Джамалович Гусейнов ; Григорій Гусейнов. - Дніпропетровськ : Арт-Прес. - 2010. Кн. 2. - 2010. - 559 с. : портр., фото
59. Із сивого покоління: Микола Смоленчук - людина, письменник, вчений / Кіровоградська обл. орг. Українського т-ва охорони пам'яток історії та культури, КДПУ ім.В.Винниченка; укл. Олег Бабенко. - Кіровоград: Центрально-Українське вид-во, 2003. - 213 с.: портр, фото
60. Кіровоградське обласне літоб'єднання "Степ" [Текст]: Шістдесят літ поступу /Бюро обл. літоб'єднання "Степ"; фото В.Ковпака, І.Корзуна, В.Решетникова. - Кіровоград : Степ, 1999. - 63 с.: іл.: фото
61. Ключек, Григорій. Пам'яті письменника та вченого Миколи Смоленчука // Наукові записки (Сер. "Філологічні науки" літературознавство) / М-во освіти України; КДПУ ім. В.К.Винниченка. - Кіровоград: КДПУ ім. В.Винниченка, 2002. - Вип.47.- С. 3-4
62. Микола Смоленчук // Блакитні вежі : хрестоматія творів письменників Приінгульського краю: у 2 т. / редкол.: Василь Бондар (голова), Т. В. Андрушко, А. М. Корінь [та ін.] ; авт. передм. Л. В. Куценко; укл.: Василь Бондар. - Кіровоград : Мавік, 2011 - Т. 2: Проза. - 2011. – С. 357-358: фото
63. Микола Смоленчук // Блакитні вежі : хрестоматія / ред. Василь Бондар. - Кіровоград : ПВЦ "Мавік", 2009. – С. 355-357: фото
64. Микола Смоленчук // Кіровоградщина у дзеркалі часу: літературне мистецтво = Кіровоградщина в зеркале времени: литературное искусство = Kirovohrad in the mirror of time: literary arts : фотоальбом / авт.-укл. Олександр Чуднов, Олег Бабенко, авт. ідеї Євгенія Шустер [та ін.]; за заг. ред. Олександра Чуднова. - Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – С. 24-25.: портр., фото, іл. - (Сер. "Кіровоградщина у дзеркалі часу"). - Текст: укр., рос., англ.
65. Микола Смоленчук // Кузик, Борис Миколайович. Кіровоградщина: історія та сучасність центру України : В 2-х т.: Науково-популярне видання / Борис Кузик, Василь Білошапка. - Дніпропетровськ : Арт-Прес. – 2005. – Т.1. – С. 99 : іл, фото

66. Микола Смоленчук // Письменники Радянської України: Біобібліографічний довідник / укл. Олександр Петровський. - К.: Рад. письменник, 1966. – С. 623 : портр.

67. Микола Смоленчук: „Історичну правду неможна переінакшувати” : інтерв'ю // Бондар, Василь Васильович. У пошуках слова значущого : Статті, інтерв'ю, рецензії / Василь Бондар. - Кіровоград : Степ, 2008. - С. 85-93 : фото

68. Смоленчук Микола Кузьмович // Босько, Володимир. Визначні постаті Степової Елади : до 250-річчя заснування фортеці Святої Єлисавети, міста Єлисаветграда та 65-річчя утворення Кіровоградської області / Володимир Босько; Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського. - Кіровоград : Інформаційна мережа, 2004. - Ч. 1.- С. 278-279

69. Смоленчук Микола Кузьмович // Літературний словник Кіровоградщини / Кіровоградська організація спілки письменників України; Автор-упор. Леонід Куценко. - Кіровоград : [б. и.], 1995. – С. 91

2.2.Статті з періодичних видань

70. Артёмова В. Книга про предків / В. Артёмова // Вперед. - 1964. - 12 листопада. - Зміст: Степівчани

71. Бабенко, Богдана. На спомин про визначного земляка / Богдана Бабенко // Народне слово. - 2017. - 7 вересня. - С. 9 : фото
У статті переглянуто сторінки творчості Миколи Смоленчука.

72. Бабенко, Олег. Людина із шляхетним серцем / О. Бабенко // Народне слово. - 2007. - 12 липня. - С. 3
Літературно-критична стаття про М.Смоленчука із використанням біографічних матеріалів.

73. Бабенко, Олег. Мудрий добродій : До 75-річчя від дня народження М.К.Смоленчука / Олег Бабенко // Освітнянське слово. - 2002. - № 7-8. - С. 14

74. Бабенко, Олег. Один із "сивого покоління" : письменнику й ученому Миколі Смоленчуку 3 липня виповнилося б 75 років / Олег Бабенко // Кіровоградська правда. - 2002. - 6 липня. - С. 3

75. Бабенко, Олег. Письменнику й ученому Миколі Смоленчуку виповнилося б 80 / Олег Бабенко // Кіровоградська правда. - 2007. - 6 липня. - С. 5

Стаття торкається не лише творчого шляху письменника, а й його педагогічної діяльності. Публікацію доповнює фото.

76. Базака, Р. "Якби було побільше Смоленчуків, ми б жили в іншому місті" / Р. Базака // Нова газета. - 2016. - 7 квітня. - С. 11

30 березня у Державному архіві Кіровоградської області презентували книгу нашого земляка, вченого - літературознавця, письменника та краєзнавця Миколи Смоленчука "Скарби Золотого Поля : вибрані краєзнавчі розвідки, есе та статті". Упорядник видання Олег Бабенко, один із учнів М. Смоленчука, нині - директор обласного архіву, голова обласної організації Національної спілки краєзнавців України.

77. Бакатнюк, Г. Був небезпечно відвертим / Г. Бакатнюк // Кіровоградська правда. - 1993. - 8 квітня

78. Бондар, В. Це було останнє інтерв'ю: 3 липня - День народження М.К.Смоленчука / В. Бондар // Вечірня газета. - 1997. - 3 липня. - С. 3, 6

79. Бондар, Василь. Смутна година Миколи Смоленчука / Василь Бондар // Степ. - 1995. - № 1. - С. 23-26

80. Бондаренко, О. Жила поруч людина / О. Бондаренко // Зоря. - 1994. - 9 вересня. - С. 3

81. Віктор Близнець: "...Щось найбільше мене зв'язує з добрим чоловіком Смоленчуком" : Листи Віктора Близнеця до Миколи Смоленчука // Народне слово. - 2003. - 12 серпня. - С. 3

82. Галушко, О. З днем народження тебе, музею! / О. Галушко // Честь хлібороба. - 2009. - 17 листопада. - С. 3

Про створення музейних експозицій, присвячених корифеям українського театру, та ініціативу М.Смоленчука по заснуванню такого музею.

83. Гончаренко, Валерій. Черлене крило минулого / Валерій Гончаренко // Молодий комунар. - 1968. - 30 липня. - Зміст: Родня

84. Григорчук, С. На честь Миколи Смоленчука : Спорт / Григорчук С. // Честь хлібороба. - 2005. - 11 жовтня. - С. 3

Спортивне свято на честь письменника-земляка стає традиційним для колективу Кетрисанівської школи Бобринецького району, його проводять щорічно до дня працівника освіти.

85. Грицаєва, О. Унікальне фото - свідок слави корифеїв / О. Грицаєва // Наше місто. - 2016. - 2 червня. - С. 4

Зберігачка фондів меморіального музею Марка Кропивницького розповідає про новий експонат - раритетне фото кінця 19 століття, яке передала до музею Мар'яна Андріївна Кропивницька, вдова онука корифея Ігоря Олексійовича Кропивницького. Початок музейній збірці поклали дослідники-краєзнавці Микола Смоленчук та Віктор Ярош.

86. Даценко, О. В. Вивчення творчості письменника-земляка М. К. Смоленчука / О. В. Даценко // Педагогічний вісник. - 2009. - № 3-4. - С. 142-147

Розробка уроків за навчальним посібником Леоніда Куценка. Програма та методичні поради з літератури рідного краю для 5-11 класів) "Літературне Приінгулля" з теми "Під їх пером оживало минуле". Історична проза письменників-земляків. Микола Смоленчук "Родня" (1968 рік)

87. 2017-й рік на Кіровоградщині пропонують оголосити роком Миколи Смоленчука // Честь хлібороба. - 2016. - 3 грудня. - С. 1: фото

Видавництво "Імекс ЛТД" на знак пошани та з нагоди 90-річчя від дня народження Миколи Смоленчука ініціює оголосити на Кіровоградщині 2017 рік - роком Миколи Кузьмовича Смоленчука - знавця, збирача і шанувальника історико-культурних цінностей рідного краю.

88. Дяченко, Л. Запрошуємо до музею / Л. Дяченко // Честь хлібороба. - 2004. - 10 лютого. - С. 3

89. Дяченко, Л. Син степу : Про книгу "Із степів полинових" (Фольклорні записи М.Смоленчука) / Л. Дяченко // Честь хлібороба. - 2003. - 8 липня. - С. 2

90. Железняков, Є. Степи його любові / Є. Железняков // Кіровоградська правда. - 1987. - 3 липня

91. Його ламали, а він не гнувся // Честь хлібороба. - 2016. - 3 грудня. - С. 2
У приміщенні Державного архіву Кіровоградської області відбулася презентація книги відомого земляка, кандидата філологічних наук, письменника і краєзнавця Миколи Смоленчука "Скарби золотого поля".

92. Кобзар, В. Прощайте, друже-колего! : на смерть Миколи Смоленчука / В. Кобзар // Народне слово. - 1993. - 14 січня

93. Корінь, А. Пам'яті Миколи Смоленчука : Вірш / А. Корінь // Вечірня газета. - 1993. - 21 травня

94. Корінь, Т. Микола Смоленчук повертається... / Т. Корінь // Кіровоградська правда. - 2008. - 25 січня. - С. 1

Про відкриття на старому корпусі Кіровоградського педагогічного

університету меморіальної дошки українського письменника та вченого-літературознавця Миколи Смоленчука, який навчався і працював у цьому навчальному закладі.

95. Кудря, С. Чотири зали - чотири епохи : 18 травня - Міжнародний день музеїв / С. Кудря // Кіровоградська правда. - 2009. - 19 травня. - С. 6

Студентка КДПУ ім.В.Винниченка розповідає про експозиції в залах Бобринецького районного музею історії краю, який майже 50 років тому організував краєзнавець, науковець, письменник Микола Смоленчук.

96. Куманський, Б. Повернення з небуття / Б. Куманський // Народне слово. - 2003. - 4 грудня. - С. 3

97. Куценко, Л. Із сивого покоління: Спогад-роздум з нагоди 70-річчя письменника Миколи Смоленчука / Л. Куценко // Народне слово. - 1997. - 3 липня

98. Куценко, Леонід. Запах рідної землі / Леонід Куценко // Народне слово. - 1993. - 14 серпня. - Зміст: При битій дорозі

99. Лашкул, Г. Кращий учень театрального генія: до 250-річчя Бобринця / Г. Лашкул // Честь хлібороба. - 2017. - 16 вересня. - С. 2: фото

100. Левочко, В. Возвращения Николая Смоленчука / В. Левочко // Ведомости Плюс. - 2008. - 1 февраля. - С. 8 : фото

На старом корпусе педагогического университета открыто мемориальную доску писателю и ученому Николаю Смоленчуку.

101. Левочко, В. Дружина письменника / В. Левочко // Кіровоградська правда. - 2008. - 12 лютого. - С. 6

Розмова з дружиною відомого літератора, вченого, педагога, краєзнавця Миколи Смоленчука Нінеллю Михайлівною Смоленчук.

102. Легка, В. Матері письменників-земляків / В. Легка // Освітнянське слово. - 2010. - липень-серпень. - С. 4

Директор школи №12 м. Кіровограда Валентина Легка пропонує читачам цікавий матеріал про матерів письменників-земляків.

103. Лісниченко, Ю. Пам'ять про земляка / Ю. Лісниченко // Вечірня газета. - 2008. - 25 січня. - С. 1

Про те, що в стінах найстарішого корпусу нині вже держуніверситету, раніше Кіровоградського педінституту, відкрито пам'ятну дошку Миколі Смоленчуку, талановитому викладачу, письменнику і вченому-літературознавцю.

104. Любарський, Р. Дві постаті літературного краєзнавства / Р. Любарський // Народне слово. - 2013. - 21 лютого. - С. 12 : фото
Фоторепортаж із УІ обласних літературно-краєзнавчих Куценківських читань.
105. Любарський, Роман. Від Смутної доби до наших днів / Роман Любарський // Народне слово. - 2017. - 18 травня. - С. 8 : фото. - Зміст: Смутна доба; Білі бланкети / Микола Кузьмович Смоленчук.
Презентація діалогії Миколи Смоленчука в ОУНБ ім Д.І.Чижевського: коротка характеристика творів, історія видання.
106. Марко, В. Бланкети підступу і зради / В. Марко // Кіровоградська правда. - 1986. - 5 січня ; Жовтень. - 1987. - № 2. - С. 120-124
107. Марко, В. Миколі Смоленчуку - 60 / В. Марко // Літературна Україна. - 1987. - 9 липня
108. Марко, В. "Тільки добро породжує добро..." : Ці слова сказав Микола Смоленчук у нашій останній розмові / В. Марко // Кіровоградська правда. - 1997. - 5 липня. - С. 3
109. Матівос, Ю. Перша школа прем'єра / Ю. Матівос // Вечірня газета. - 2011. - 25 березня. - С. 7
110. Мелющенко, Наталія. Честь маю запросити : До 90-річчя М.Смоленчука / Наталія Мелющенко // Зоря. - 2017. - 29 липня. - С. 3 : фото
Вшанування пам'яті М.Смоленчука на його малій батьківщині.
111. Микола Смоленчук. Некролог // Літературна Україна. - 1993. - 21 січня; Народне слово. - 1993. - 14 січня
112. На приз імені Миколи Смоленчука [Текст] // Честь хлібороба. - 2010. - 9 жовтня. - С. 3
Футбольний тур серед шкіл району на приз М.Смоленчука відбувся у Кетрисанівській школі, директором якої працював свого часу М.Смоленчук.
113. Наумчак, Л. Син степу / Л. Наумчак // Честь хлібороба. - 2007. - 7 липня. - С. 3
Автор публікації - директор Бобринецького краєзнавчого музею - досліджує зв'язки письменника з його малою батьківщиною.
114. Недбальська, О. Митець і життя: 3 липня нашому землякові - Миколі Смоленчуку - виповнилося б 75 років / О. Недбальська // Народне слово. - 2002. - 4 липня. - С. 3

115. Орел, С. "Це як наші "Три мушкетери" / С. Орел // Наше місто. - 2017. - 25 травня. - С. 4. - Зміст: Білі бланкети ; Смутна доба

Видавництво "Імекс ЛТД" презентувало одне зі своїх найсолідніших видань останнього часу - романи письменника-земляка Миколи Смоленчука "Білі бланкети" та "Смутна доба". Презентація ділогії М.Смоленчука в ОУНБ ім Д.Чижевського зібрала усіх, причетних до видання книги, та цінителів таланту автора.

116. Пирля, З. "Мене не люблять, бо люблю Вітчизну вірно я свою" / Пирля З. // Честь хлібороба. - 2003. - 27 вересня. - С. 1

117. Погрібний, В. Він належить степові. Некролог на смерть Миколи Смоленчука / В. Погрібний // Кіровоградська правда. - 1993. - 14 січня.- С.4: фото

118. Поздняк, Г. Він любив наш край / Г. Поздняк // Світловодськ вечірній. - 1993. - 23 січня

119. Поздняк, Г. На батьківщину повернувся... / Г. Поздняк // Народне слово. - 2003. - 27 вересня. - С. 1

120. Поздняк, Г. Полуниці з його саду / Г. Поздняк // Кіровоградська правда. - 1993. - 8 квітня

121. Поліщук, В. Він не зраджував принципам / В. Поліщук // 21-й канал. - 2016. - 14 квітня. - С. 10; Честь хлібороба. - 2016. - 19 квітня. - С. 2: фото

У Державному архіві Кіровоградської області нещодавно відбулася презентація книги краєзнавчих розвідок, есе і статей письменника Миколи Смоленчука "Скарби золотого поля".

122. Рева, Валентина. На сторожі духовності рідної землі: 2017-ий - рік Миколи Смоленчука / Валентина Рева // Честь хлібороба. - 2017. - 30 вересня. - С. 3

123. Рева, Т. Він переймався долею краю / Т. Рева // Молодіжне перехрестя. - 2007. - 5 липня. - С. 9 : фото

Стаття про долю Миколи Кузьмовича Смоленчука - талановитого письменника, педагога, ученого-корифеєзнавця. Саме він був фундатором музею М.Кропивницького в Бобринці, доклав немало зусиль, щоб зберегти в Кіровограді меморіальний будинок Марка Лукича.

124. Рыбченков, Геннадий. Намедни / Геннадий Рыбченков // Західний регіон. - 2010. - 22 квітня. - С. 3

Історія області в 1967 році. Значна частина публікації присвячена внеску М.Смоленчука в культурно-освітній розвиток краю.

125. Романюк, Н. Пам'яті "буржуазного націоналіста" / Н. Романюк // Народне слово. - 2008. - 26 січня. - С. 1

Про урочисте відкриття на фасаді Кіровоградського державного педуніверситету меморіальної дошки видатному прозаїку, вченому-літературознавцю Миколі Смоленчуку, який навчався і працював у цьому закладі.

126. Саржевський, Анатолій. Вшанували пам'ять Миколи Смоленчука / Анатолій Саржевський // Первая городская газета. - 2017. - 2 ноября. - С. 2 : фот.

В Аджамській ЗШ І-ІІІ ступенів Кіровоградського району пройшов урок рідного краю, присвячений вшануванню пам'яті науковця, прозаїка, літературознавця Миколи Кузьмовича Смоленчука. Цікавими були спогади про зустрічі з Миколою Кузьмовичем прозаїка Василя Бондаря з Кропивницького. Він розкрив маловідомі сторінки біографії нашого земляка.

127. Світлій пам'яті Миколи Смоленчука // Вечірня газета. - 1993. - 16 січня

128. Середенко, М. Сини "Степів полинових" / М. Середенко // Вечірня газета. - 2017. - 7 липня. - С. 12

У Кропивницькому презентували книгу відомого українського прозаїка і літературознавця Миколи Смоленчука "Степи полинові".

129. Сідорова, Олена. У Кіровограді презентували книгу невідцензурованих досліджень краєзнавця Смоленчука / Олена Сідорова // Кіровоградська правда. - 2016. - 15 квітня. - С. 2. - Зміст: "Микола Смоленчук. Скарби золотого поля : вибрані краєзнавчі розвідки, есеї та статті".

В Кіровограді відбулася презентація книги Миколи Смоленчука "Скарби золотого поля: вибрані краєзнавчі розвідки, есеї та статті". Це невідцензуровані твори Миколи Смоленчука, який займався краєзнавчими дослідженнями Кіровоградщини. Упорядковував доробок директор обласного Державного архіву Олег Бабенко.

130. Склярєнко, Д. Його позиція: Штрихи до політичного портрета М.К. Смоленчука / Д. Склярєнко // Кіровоградська правда. - 1991. - 19 вересня

131. Смоленчук, М. Свідчить історія: [Інтерв'ю з письменником Миколою Смоленчуком] / розмову вів Ярослав Гулька // Людина і світ. - 1983. - №7. - С.34-37

132. Смутна година Миколи Смоленчука // Вечірня газета. - 1992. - 10 квітня

133. Степанова, Ольга. Талант краєведа / Ольга Степанова // Україна-Центр. - 2017. - 28 сентября. - С. 14: фото

В літературно-меморіальному музеї І.Карпенко-Карого відкрилась виставка, посвячена письменнику і краєведцю Миколі Кузьмичу Смоленчуку.

134. Страшенко, Ольга. Письменники зі скіфського родоводу / Ольга Страшенко // Вежа. - 2012. - № 30. - С. 166-173

Про авторів двотомної хрестоматії "Блакитні вежі".

135. Тобілевич, В. Йому виповнилося б 80... : до роковин від дня народження Миколи Смоленчука / В. Тобілевич // Молодіжне перехрестя. - 2007. - 23 серпня. - С. 9: фото

136. "Тільки добро породжує добро" // Народне слово. - 2017. - 28 вересня. - С. 10 : фото

Вшанування пам'яті Миколи Смоленчука в міському літературному музеї.

137. Трипільський, Руслан. Вшанували Дон-Кіхота з полинових степів / Руслан Трипільський // Народне слово. - 2017. - 24 серпня. - С. 4: фото

У корпусі № 2 обласного держархіву відкрито кімнату-музей Миколи Смоленчука.

138. Трипільський, Руслан. "Скарби золотого поля" / Р. Трипільський // Народне слово. - 2016. - 19 травня. - С. 8

Наприкінці минулого року видано творчий доробок Миколи Смоленчука - краєзнавчі розвідки, есеї, літературознавчі статті.

139. Трипільський, Руслан. Степовик, що дихав полиновим вітром / Р. Трипільський // Народне слово. - 2017. - 6 липня. - С. 6 : фото. - Зміст: Степи полинові / Микола Смоленчук.

Презентація книги М.Смоленчука в приміщенні обласного театру у рік 90-річчя письменника.

140. У Кропивницькому презентували романи Миколи Смоленчука // Нова газета. - 2017. - 18 травня. - С. 11: фото. - Зміст: "Смутна доба"; " Білі бланкети" / Микола Смоленчук.

Нотатки з презентації книг М.Смоленчука "Смутна доба" та "Білі бланкети" у відділі краєзнавства ОУНБ ім. Д.І.Чижевського. У післямові - коротка біографічна довідка.

141. У цей день - 3 липня // Новини Кіровоградщини. - 2013. - 27 червня. - С. 6

142. Філоненко, М. На честь славетних земляків / Філоненко М. // Честь хлібороба. - 2003. - 16 серпня. - С. 2

143. Черняк, Н. Зустрічі в домі Марка / Н. Черняк // Наше місто. - 2016. - 12 травня. - С. 4: фото

Молодший науковий співробітник меморіального музею Марка Кропивницького Ніна Черняк розповідає про мистецькі заходи у музеї корифея.

144. Чечот, М. На землі Кіровоградській / М. Чечот // Друг читача. - 1968. - 1 січня; Кіровоградська правда. - 1967. - 14 жовтня. - Зміст: Хутір Надія. Державний заповідник, садиба-музей І.К. Карпенка-Карого (Тобілевича)

145. Шапошнікова, Л. Вшанували патріота степу / Л. Шапошнікова // Честь хлібороба. - 2017. - 4 липня. - С. 2: фото

Громадськість Бобринця відзначила 90-річчя від дня народження М.К.Смоленчука.

146. Швець, Т. Син полинових степів / Т. Швець // Вісті Світловодщини. - 2017. - 21 квітня. - С. 6 : фото

Про життя і діяльність М. Смоленчука.

147. Шевченко, Олена. До 90-річчя від дня народження Миколи Смоленчука / Олена Шевченко, Людмила Решетілова, Юлія Александрова // Честь хлібороба. - 2017. - 21 лютого. - С. 2 : фото

У статті розповідається про зустріч з родиною Миколи Смоленчука, яка гостинно зустріла журналістів, розповіла цікаві факти з життя чоловіка та подарувала книжку "Смутна доба".

148. Шепель, Ф. Вор - рецидивист или диссидент ? / Ф. Шепель // Україна-Центр. - 2009. - 23 апреля. - С. 9

Стаття про дисидентів 70-х років з Кіровоградщини, які свідомо виступали з критикою національної політики СРСР (Смоленчук Микола Кузьмович, Чорний Петро Павлович, Дубовов Георгій)

149. Шепель, Федір "Жити не хотілось після того "закордону"... / Федір Шепель // Кур'єр Кривбасу. - 1997. - № 97-98 (травень). - С. 143-147

2.3. Рецензії

150. Бабенко, Олег. Слово про незабутніх / Олег Олександрович Бабенко // Народне слово. - 2017. - 19 січня. - С. 8 : фото

Рец. на Смоленчук М. Білі бланкети / М. Смоленчук. - Імекс-ЛТД;

Смоленчук М. Смутна доба / М. Смоленчук. - Імекс-ЛТД;

Автор статті відзначає, що багато цікавої інформації про М.Смоленчука і його творчий доробок міститься на веб-сайті ОУНБ ім. Д.Чижевського.

151. Бедзик, Юрій. На шляхах крутих і нелегких / Юрій Бедзик // Літературна Україна. - 1966. - 11 жовтня
Рец. на Смоленчук Микола. Сиве покоління / Микола Смоленчук
152. Ващенко В. Прочитайте цю книгу: "Сиве покоління" / В. Ващенко // Зоря комунізму. - 1965. - 6 липня
Рец. на Смоленчук Микола. Сиве покоління / Микола Смоленчук
153. Гаврилко П. Син полинових степів / П. Гаврилко // Кіровоградська правда. - 1962. - 30 січня. - С. 2. - Зміст: "Степи полинові"
Рец. на Смоленчук М. Степи полинові : біографічна повість / М. Смоленчук. - Київ, 1961
154. Кальчинська Т. Корифей українського театру / Т. Кальчинська // Нові книги УРСР. - 1970. - № 6. - С. 14-15
Рец. на Смоленчук Микола. Ой, літав орел / Микола Смоленчук
155. Киричок П. На живих струмках / П. Киричок // Молодий комунар. - 1970. - 14 червня
Рец. на Смоленчук Микола. "Ой, літав орел" / Микола Смоленчук
156. Мазуренко А. Замысел и воплощение / А. Мазуренко // Комсомольское знамя. - 1966. - 11 октября
Рец. на Смоленчук Микола. Сиве покоління / Микола Смоленчук
157. Олефіренко І. Давно те діялось / І. Олефіренко // Кіровоградська правда. - 1968. - 31 серпня
Рец. на Смоленчук Микола. Родня / Микола Смоленчук
158. Пойченко Г. Повість про молодість М.Л.Кропивницького / Г. Пойченко // Молодий комунар. - 1961. - 10 травня. - С. 3
Рец. на Смоленчук Микола. Степи полинові / Микола Смоленчук
159. Регушевський Є. Про корифея українського театру / Є. Регушевський // Друг читача. - 1970. - 10 березня
Рец. на Смоленчук Микола. "Ой, літав орел" / Микола Смоленчук
160. Сухов М. Патріотична повість / М. Сухов // Червона зірка. - 1968. - 20 липня
Рец. на Смоленчук Микола. Родня / Микола Смоленчук
161. Чечот М. Новий твір земляка / М. Чечот // Кіровоградська правда. - 1965. - 28 липня

Рец. на Смоленчук Микола. Сиве покоління / Микола Смоленчук

162. Янчуков, Станіслав. За волю і віру: На здобуття премії імені Є. Маланюка / Станіслав Янчуков // Народне слово. - 2017. - 12 січня. - С. 10

Рец. на Смоленчук Микола. Білі бланкети / Микола Смоленчук. - ТОВ "Імекс ЛТД", 2015;

Рец. на Смоленчук Микола. Смутна доба / Микола Смоленчук. - ТОВ "Імекс ЛТД", 2016

Про діалогію М.Смоленчука, висунуту на здобуття премії імені Є.Маланюка.

III. Web-ресурси

163. Літописець і дослідник культурної історії краю [Електронний ресурс] //Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т.Г.Шевченка
http://librarychl.kr.ua/kn_in/smolen4uk/smolen4uk.php
164. Романов С. "Дон Кіхот із Бобринця" – штрихи життєвого і творчого шляху Миколи Смоленчука [Електронний ресурс] / С. Романов // Волинь філологічна: текст і контекст. – 2012. – Вип. 13. – С. 90-101
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2012_13_15
165. Син полинових степів: Пам'яті М. Смоленчука [Електронний ресурс]
<http://library.kr.ua/elmuseum/zem/smolenchuk.html>
166. Смоленчук Микола Кузьмович [Електронний ресурс] // ОУНБ ім. Д. І. Чижевського: Видатні особистості Кіровоградщини [веб-сайт]. – Електрон. дані.
http://wiki.library.kr.ua/index.php/Смоленчук_Микола_Кузьмович.
167. Смоленчук Микола Кузьмович [Електронний ресурс]
<http://dakiro.kr-admin.gov.ua/vonks/smolenchuk/exh.php>
168. Смоленчук Микола Кузьмович [Електронний ресурс]
http://wiki.library.kr.ua/index.php/%D0%A1%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA_%D0%9C%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0_%D0%9A%D1%83%D0%B7%D1%8C%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
169. Смоленчук Микола Кузьмович [Електронний ресурс]
<https://sites.google.com/site/librarybr/vidatni-zemlaki-6>
170. Смоленчук Микола. Смутна доба: історичний роман [Електронний ресурс]
<http://www.rulit.me/books/smutna-doba-read-494700-1.html>
171. Тетяна Рева. Він переймався долею краю [Електронний ресурс]
<http://www.karpenkokarymuseum.kr.ua/pkar07-04.html>

V. Іменний покажчик

Александрова Ю.	147
Андрушко Т.В.	4, 62
Артюмова В.	70
Бабенко Богдана	50, 71
Бабенко Олег	18, 23, 25, 50, 51, 51, 52, 53, 54, 59, 64, 72, 73, 74, 75, 76, 29, 150
Базака Р.	76
Бакатнюк Г.	77
Бедзик Ю.	151
Білошапка Василь	65
Близнаць В.	81
Бондар Василь	4, 5, 55, 62, 63, 67, 78, 79, 126
Бондаренко О.	80
Босько В.	56, 68
Ващенко В.	152
Винниченко В.	42
Гаврилко П.	153
Галушко О.	82
Гончаренко Валерій	83, 150
Григор'єва Т.А.	25
Григорчук С.	84
Грицаєва О.	85
Гулька Ярослав	131
Гусейнов Г.Д.	58
Даценко О.В.	86
Дубовов Георгій	148
Дяченко Л.	88, 89
Железняков Є.	90
Заньковецька М.	28
Кальчинська Т.	154
Карпенко Карий І.	20, 32, 46
Киричок П.	155
Клочек Г.	61
Кобзар В.	92
Ковпак В.	60
Колісник С.О.	57
Корзун І.	60
Корінь А.М.	4, 62, 93
Корінь Т.	94
Кропивницька Мар'яна	85
Кропивницький Ігор	85
Кропивницький М.Л.	3, 10, 21, 34, 37, 38, 41, 158
Кудря С.	95
Кузик Б.М.	65
Куманський Б.	96
Куценко Л.В.	4, 62, 69, 86, 97, 98
Лашкул Г.	99
Легка Валентина	100, 101, 102
Лісніченко Ю.	103
Любарський Р.	104, 105
Мазуренко Л.	156
Марко В.	106, 107, 108
Матівос Ю.	109
Мелющенко Наталія	110
Наумчак Л.	113

Недбальська О.	114
Олефіренко І.	157
Орел С.	115
Петренко Іван	51
Петровський О.	66
Пирля З.	116
Погрібний В.	117
Поздняк Г.	118, 119, 120
Пойченко Г.	158
Поліщук В.	121
Порик Василь	26
Рева Валентина	122
Рева Т.	123, 171
Регушевський Є.	159
Решетілова Л.	147
Решетников В.	60
Рибченков Геннадій	124
Рильський М.Т.	22, 40
Романов С.	164
Романюк Н.	125
Саржевський Анатолій	126
Селюченко Микола	19, 128
Сідорова Олена	129
Склярєнко Д.	130
Смоленчук Нінель	101
Степанова Ольга	133
Страшенко Ольга	134
Сухов М.	160
Тобілевич В.	135
Трипільський Руслан	137, 138, 139
Фет А.	12, 48
Філоненко М.	142
Черняк Н.	143
Чечот М.	144, 161
Чорний Петро	148
Чуднов О.	64
Шапошнікова Л.	145
Швець Т.	146
Шевченко О.	147
Шепель Ф.	148, 149
Шустер Є.	64
Янчуков С.М.	25, 162
Яровенко Т.С.	57
Ярош Віктор	85

VI. Додатки

Додаток 1

Автобіографія

Я, Смоленчук Микола Кузьмович, народився 3 липня 1927 року в районному містечку Бобринець Кіровоградської області в родині працівника місцевої пожежної охорони.

Батько в роки громадянської війни служив у легендарному Богунському полку, після армії до самої смерті працював на різних рядових роботах. Покійна мати деякий час пропрацювала в колгоспі, а потім була домогосподаркою.

До війни жив і навчався у Бобринці, закінчив 6 класів місцевої семирічної школи № 4.

У серпні 1941 року німецькі фашисти захопили Бобринець. На тимчасово окупованій території вимушений був залишитися і я, тоді 14-літній підліток.

Під час тимчасової окупації ховався від примусових робіт та вивезення до Німеччини по селах Бобринецького й Компаніївського районів. За ухиляння від робіт на окупантів кілька місяців (літо 1943 р.) сидів у місцевій тюрмі.

З 1942 до весни 1944 року брав участь в роботі підпільної антифашистської організації з центром у Богданівці Бобринецького району, яку очолював мій двоюрідний брат І.Р.Мацій.

Для організації я постачав з містечка предмети сигналізації, боєприпаси, часом зброю, викрадену у румунів, переносив і поширював у містечку листівки.

1 березня 1944 р., за два тижні до визволення Бобринця, фельджандармерія провела в містечку облаву і зіграла до тюрми всю працездатну частину мешканців райцентру чоловічої статі, а 2 березня нас погнали на Вознесенськ. Звідти через Бессарабію, Західну Україну, Польщу – на Німеччину.

Спершу я потрапив до бауера Фріца Реніка в с. Шенштедт поблизу Лангензальца (Тюрінгія, нині Німецька Демократична Республіка), потім мене перекинули до більш жорстокого гроббауера Карла Гірта у цьому ж селі. Після кількомісячних поневірянь по бауерах восени того ж року за зумисну поломку трактора мене відправили в штрафтабір під містом Гельдерн (Вестфалія, на голландському кордоні).

У березні 1945 р. я втікаю з табору на Схід, прагнучи потрапити на Батьківщину. Кілька разів мене ловили. Після безлічі пригод, вже в Тюрінгії, біля Ерфурта, що неподалік Веймара, мене наздогнали американські війська. Три місяці жив у пересильному пункті (репатріаційному таборі в м. Мюльгаузен), звідти, у кінці літа 1945 р. нам дозволяють повернутися в радянську зону окупації, щоб виїхати на Батьківщину. Потім нас таки

переправляють в зону, звільнену Радянською Армією. Про все це я широко розповідаю в своєму романі „Сиве покоління” (1965), який свого часу висувався на республіканську комсомольську премію.

Під Дрезденом я вступаю до 161 артилерійського запасного полку. В його лавах я повертаюся в рідну країну. З Новограда-Волинського, де квартирував полк, нас відправляють на Урал, в м. Добрянку Молотовської (тепер Пермської) області у т.зв. трудову армію.

З вересня 1945 до червня 1947 я працюю там на металургійному заводі вантажником на пристані, чорноробочим біля мартенівських печей, кочегаром тощо.

Влітку 1947 р. повертаюся в Бобринець і вступаю (в серпні складаю вступні іспити) в Бобринецький сільськогосподарський технікум, який закінчив у 1950 році. Тоді ж за рекомендацією технікуму, зважаючи на літературні нахили, я вступаю до Кіровоградського педагогічного інституту.

З 1953 року (останній курс інституту через сімейні обставини – в 1952 р. я одружився, - довелося закінчувати заочно) працюю переважно на педагогічній роботі.

У 1953/54 навчальному році працював у Каневі Черкаської обл. директором школи робітничої молоді. Звідти в 1954 р. перевівся на роботу викладачем російської та української мов та літератур в Бобринецький сільськогосподарський технікум, де працював до 1956 р.

У 1956 р. у зв'язку з припиненням набору в технікум на базі 7-ми класів, я за рекомендацією РК КПУ прийняв Кетрисанівську середню школу Бобринецького району.

Працюючи у Бобринці та Бобринецькому районі зібрав матеріали й побудував широко відомий в республіці Бобринецький музей корифеїв українського театру, там написав і видав свої перші прозові книги.

У 1963 році, ставши членом Спілки письменників Радянського Союзу, я поїхав до Кіровограда, де жив і працював протягом півтора десятиліття, переважно на педагогічній роботі, спершу в школах міста, а тоді в педагогічному інституті.

За час моєї трудової діяльності доводилось мені працювати й на інших роботах за сумісництвом – завідувачим музеєм у Бобринці, режисером драмгуртка при районному будинку культури, старшим редактором управління по пресі (газетно-видавничий відділ), головою літературного об'єднання.

У 1970 році після міністерської перевірки педінституту один з перевіряючих (С.К.Бесикало) від імені ректора Запорізького педінституту листовно запрошував мене на курс української радянської літератури, але я тоді не зважився покинути рідний край, хоч в силу певних причин Кіровоградщину вже тоді почали покидати науковці, письменники, митці (до речі, деякі з них виїхали і до Запоріжжя – т.т. Тихомиров, Параконьєв). Я ще довгий час тримався, хоча із семи членів Спілки письменників СРСР на Кіровоградщині лишився один.

У 1979 році через утиски творчого характеру виїхав на Волинь (де працював завідувачем кафедри української літератури Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки) і я; того вимагав мій історичний роман, над яким я працюю десятиліття – про запорізького гетьмана К.Косинського, керівника першого селянсько-козацького повстання на Україні, уродженця Підляшшя, першої жертви унії, яка зародилась на Волині.

Сьогодні цей матеріал мною художньо освоєний у другій книзі роману. Я завершую роботу над останньою книгою трилогії, рукопис якої маю подати до видавництва в кінці 1982 чи початку 1983 року.

Третя книга – історія травневого та осіннього січових походів низовиків 1593 року з Томасівської Січі, тому переїхати мені на запорізьку землю було б дуже бажано. Не підійшов мені, гіпертоніку, й вологий та нерівний волинський клімат.

Я ще до оголошення Вами конкурсу подав заяву на характеристику, плануючи з нового навчального року повернутися на південь України.

Член КПРС.

Протягом останнього десятиріччя мав два партійні стягнення.

30 квітня 1982 року

М.Смоленчук

Свідчить історія

Письменник Микола Смоленчук – кандидат філологічних наук, доцент Луцького педагогічного інституту.

Нещодавно, під час зустрічі з читачами у Луцьку, він розповів про свою тривалу (17-річну!) роботу над історичним романом «Білі бланкети», в якому показано політичне та соціально-економічне життя на Україні кінця XVI століття. Твір написано на основі глибокого вивчення численних друкованих та архівних документів того часу. Значне місце в романі відведено історії Брестської унії, яка завдала багато страждань трудовому народу.

Пропонуючи увазі читачів уривок із другої книги роману, публікуємо також інтерв'ю, яке письменник дав нашому власному кореспонденту Ярославу Гульку.

***Кореспондент:** – Миколо Кузьмичу, чимало читачів знають вас як автора романів «Сиве покоління» та «Ой, літав орел», ряду повістей, збірок нарисів, монографій. І от – історичний роман- трилогія «Білі бланкети». Як прийшли ви до цієї винятково складної теми?*

***М. Смоленчук:** – Тема справді надзвичайно складна. Скажу відверто, такого соціально значущого матеріалу в мене ще не було. Водночас факти настільки вражаючі та яскраві, що не потребують якогось особливого домислу. Наведу приклад, що стосується «приснопам'ятного» церковного владики Кирила Терлецького. На початку XVII століття з'явився один з основних антиуніатських документів під назвою «Пересторога». Ось у мене фотокопія цього стародруку, де на сторінці 54-й ідеться про злочини, вчинені єпископом Терлецьким. Зокрема – «о двоженствъ», о забитью Филиппа маляра, о мьшканью в чужоложствъ» з братовою роженою и о інших сквернодействах, о обцованею з злодьями, што ему воли до кухнь его воживали, о ъденью мяса, о кованью фальшивых червоных золотых и проч.»*

Достовірність документу, як і факти, викладені в ньому, не викликають сумнівів. Аналогічні записи зустрічаємо і в гродських книгах тих далеких часів, і в не менш давній книзі «Палінодія» Захарія Копистенського.

Документи... Вони стали фундаментом, на якому побудовано роман. Ось десятки тек з виписками із різних письмових джерел, фотокопії історичних матеріалів, що дійшли до нас із сивої давнини.

Роман охоплює події тривожного, мало висвітленого в художній літературі кінця XVI століття. Ординські наскоки, польсько-шляхетське засилля, гніт власного панства. А тут ще нова біда – унія...

***Кор.:** – Поясніть, будь ласка, назву твору.*

***М. С.:** – 1590 року, на черговому Брестському соборі, єпископи вручили луцькому владиці К. Терлецькому, своєму екзархові, чисті бланки*

(бланкети) з підписами і печатками для викладу скарг про утиски православної церкви. Замість цього підступний Терлецький написав на них королю начебто від імені єпископів, що ті прагнуть унії з католицькою церквою. Навіть вручена папі Клементу VIII грамота від 12 червня 1595 року написана на одному з бланкетів, хоч і числиться ця підробка офіційним документом. Отже, унія від перших своїх кроків позначена підступами та зрадою.

Кор.: – Як виник задум роману?

М. С.: – Спершу я мав намір писати трилогію про Криштофа Косинського, ватажка першого селянсько-козацького повстання, яке майже не висвітлене в нашій історичній романістиці або ж показане дещо викривлено. Косинський не мав виступати центральним героєм, сюжет «вели» двоє побратимів, представників козацьких низів. В основу першої книги лягла легенда, почута мною два десятиліття тому в Красносілці Олександрівського району на Кіровоградщині, – романтична розповідь про лісове замчище поблизу ординського Чорного шляху, одне з багатьох на тодішньому українському покордонні. Такі укріплення допомагали Запорозькій Січі протидіяти бусурменським наскокам, відбивати невольницький ясир, коли його переганяли до Криму.

Через п'ять-шість років роботи я зрозумів, що далші події роману розвиватимуться на Тясміні, в Холодноярській Січі, до якої збиралися утікачі з «волості», щоб дістатись Запорожжя. Фіналом роману мала бути загибель Косинського у недалеких звідси Черкасах. Власне, все це є в романі і сьогодні.

Щоб вивчити Тясмин, довелось пройти од його витоків під Верещаками до того місця, де він впадає в Дніпро. Півмісячна експедиція, організована двома обласними організаціями Товариства охорони пам'яток історії та культури, дала знання не лише географії краю, його флори та фауни, не лише розповіді та перекази, а й записану в Смілі легенду про назву міста, яка, за початковим задумом, мала стати третьою книгою роману. Тоді я ще не знав, куди поведе Косинський моїх героїв у другій книзі.

У зв'язку з його легендарною постаттю і зіткнувся я вперше з унією. Відомо три версії про смерть Косинського, одна з них здалася мені найімовірнішою – легенда про те, що його замуровано в стіні католицького кляштора на рідному Підляшші як першу жертву унії. Легенду цю доніс до нас автор «Історії Росів», її ж переповів у своїй багатотомній історії України М. Маркевич.

У романі мав я намір показати також Івана Вишенського, одного з перших визначних борців проти унії. Біографія його, принаймні у часовому та історико-психологічному вимірах, перепліталася з повстанською діяльністю Косинського.

Початком пошуку матеріалів для написання другої книги стала поїздка на Прикарпаття, зокрема, у зв'язаний з іменем І.Вишенського знаменитий Манявський скит, один із форпостів боротьби православ'я з католицьким

Заходом.

Кор.: – *Про що йдеться у другій книзі роману, уривок з якої ми пропонуємо читачам журналу?*

М. С.: – Двоє козаків холоднорського замчища, Тимко Тарануха та Карпо Розтопча, зі старим монахом Онуфрїївського монастиря в обозі повстанців Косинського везуть милостиню до Манявського скиту – так називалися дари світських і духовних громад, призначені для боротьби з католицькою експансією та на відбудову й утримання поруйнованих церков і монастирів. Монах отець Танас (того не знали козаки) і був посланцем від покордонного духовенства на таємний собор, що збирався під Брестом для вироблення протидій унії. В Дубно князь Василь-Костянтин Острозький наказує згаданим героям оселитися в Жидичинському монастирі під Луцьком і вести звідти спостереження за Терлецьким, а також знайти в нього бланкети, про які вже йшла мова. Події розвиваються на Волині – у Луцьку, Володимирі, Торчині, Жидичині, на маловідомому тоді Світязі, де зібралися поборники православ'я на таємний собор. Показано життя різних суспільних верств середньовічного Луцька та події, що відбувалися до зародження унії.

Під загрозою виявлення побратими залишають Луцьк і вливаються до війська Косинського під П'ятками поблизу Чуднова, де повстання зазнало тимчасової поразки.

Кор.: – *У тих краях ви також ходили шляхами своїх героїв?*

М. С.: — Звичайно: Буданів, Теробовля, Струсів, Микулинці, Тернопіль, Кременець, Дубно. Волинь вивчена мною. Четвертий рік тут живу і працюю. Озеро Світязь обійшов з фольклорною експедицією, брав педпрактику в Жидичинській школі, що міститься в колишньому монастирському приміщенні, набивав лоба в підземеллях Зимнівського монастиря під Володимиром...

Кор.: – *Які книжкові джерела та документи прислужилися вам?*

М. С.: – Насамперед акти та архіви різних років. Крім того, капітальні видання «Русской исторической библиотеки» другої половини минулого століття, «Киевская старина», Записки Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка, численні дореволюційні видання Почаївського монастиря, єпархіальні відомості, праці окремих авторів, як дореволюційних, так і радянських.

Кор.: – *Що із знайденого особливо вразило вас?*

М. С.: – Вразили свідчення Михайлона Литвина (1550 р.) про напади ординців. Михайлона Литвина в ті далекі часи непокоїло питання: чи виживе наш народ як нація? Його, литовського посла, на воротах у Крим питали стражники, повз яких щодня гнали тисячі бранців: чи є ще на Україні люди?... Саме це стало центральною ідеєю першої книги: незнищенність народу.

З уніатських матеріалів мене вразила реальна постать луцького владики Кирила Терлецького. Адже тільки у володимирських міських книгах (лише в

одному повіті!) налічується сімдесят документів, що стосуються судових справ луцького єпископа за період з лютого 1586 по жовтень 1597 років. Фальшивомонетник, лихвар, укривач злодіїв, погромник, убивця і гвалтівник, до якого водили повій і який жив навіть із «братовою рожоною», на якого тільки за згвалтування дівиці Палажки збереглося з десятків документів. На його совісті тяжкі злочини – убивство Пилипа-маляра, який застав єпископа в опочивальні з братовою, потоплення в Стиру священика Стефана Добринського; він двічі намагався отруїти архімандрита Жидичинського монастиря Григорія, він, повертаючись із Рима, певно, перший привіз на Україну порнографію. Та й помер він від венеричної хвороби.

Документи свідчать, що унія з перших кроків своїх юридично неправомірна; узаконити таку релігійну акцію міг лише вселенський собор, а не Брестський, який навіть у свему процесуальному ході не дотримував будь-яких канонічних норм.

Кор.: – *Кого з представників вищої духовної ієрархії, крім Терлецького, ви подаєте крупним планом?*

М. С. – Іпатія Потія, якого називають апостолом унії (мабуть, тому, що Терлецький дуже себе скомпрометував аморальними вчинками). Складного і суперечливого Гедеона Балабана, майбутнього екзарха православної церкви. Широко, особливо у третій книзі, показано митрополита Михайла Рогозу, завдяки нерішучості та дворушництву якого великою мірою була підготовлена унія. Чимало місця відведено Мелетію Хребтовичу, попереднику Потія на Володимир-Волинській кафедрі, який був викривачем унії. На останні сторінки книги приходить і житель Володимира Іосафат Кунцевич – він був уособленням зла з юнацьких літ. Читач зустрінеться з отцем Даміаном, братом Северина Наливайка, ігуменом Васи́лієм Лубенським, архімандритом Києво-Печерської лаври Никифором Туром.

Кор.: – *В якому стані робота над третьою, завершальною книгою роману, чи маєте вже її назву?*

М. С.: – Так, називається вона «Пастирі». Пастирі, які заради власної вигоди продали свою паству.

У третій книзі йдеться про події 1594 – 1596 років, тобто про становлення й утвердження Брестської унії. Майже завершено чорновий варіант. Але роботи ще багато! Мрію побувати в Кракові, на переправі через Віслу, біля якої, за свідченням Терлецького, козацький загін Розтопчі таки виявив у слуги владики Кирила останні невикористані бланкети... Уривки з документів, що викривають дії єпископа К.Терлецького: протест єпископа Г.Балабана проти незаконного використання К.Терлецьким чистих бланкетів, одержаних од православних єпископів; про напад на Смиківську землю та її пограбування; про спробу отруїти єпископа Г.Балабана і т.ін. (Див.: «Архивъ юго-зап.Россіи», ч.1, т.1, док.95,103, 109. 116, 121; «Русская историческая библиотека, издаваемая археологической комиссией», СПб, 1878, т.4, кн.11, с.1760; «Пересторога», руський пам'ятник початку XVII віка, історико-літературна студія д-ра Кирила Студинського», Львів, 1895, с.54).

Кор.: – *І останнє запитання. Ви – доцент педінституту, завідуючий кафедрою української літератури. Що дає вам поєднання науково-педагогічної діяльності з письменницькою?*

М. С.: – Дуже багато. Адже пошук документальних матеріалів для художнього твору саме й потребує наукового підходу.

Людина і світ. - 1983. – №7. - С.34-37

Додаток 3

Смутна година Миколи Смоленчука (Останнє інтерв'ю)

— Миколо Кузьмовичу, бажаючи вам здоров'я, хочу почати нашу розмову з запитання: чи були конкретні періоди у вашому житті, які безпосередньо відбилися на сьогоденному стані вашого здоров'я?

— Безперечно. Те, що я ходив у буржуазних націоналістах, ворогах народу, – я можу документально довести: діабет мій веде початок із сімдесят першого року. Початок сімдесятих років – це третя хвиля боротьби з українською інтелігенцією. 15 грудня 1971 року у своєму виступі тодішній голова Спілки письменників України Юрій Смолич сказав: і в нашому українському середовищі є націоналісти. Це був сигнал...

— А в січні почалися перші арешти: Василя Стуса, Євгена Сверстюка, В'ячеслава Чорновола... Сьогодні це вже факти відомі.

— Зачекай, до січня ще далеко. 15 грудня мене вже виключили з партії на первинній організації педінституту. За буржуазний націоналізм, який полягав у перевезенні рукопису Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація" з Києва до Кіровограда. Атмосфера була гнітюча. Стежили за кожним кроком. У педінституті, розсаднику крамоли і примітивного мислення, було дві ланки стеження за викладачами і студентами: по лінії КДБ і по лінії керівництва...

— Ви подавали апеляцію про поновлення у партії?

— У лютому 1972 року на сторінках "Радянської України" виступила Зіновія Франко: призналася, що її спровокували націоналісти, каялась. Наступного дня після цієї публікації виключили із членів Спілки письменників Івана Дзюбу. Того ж дня моє виключення підтвердили у парткомісії міськкому партії. З іншим формулюванням, оскільки у перевезенні рукопису нема ніякого криміналу, а що я його поширював підстав не було, хоч мене продало кілька чоловік – стукачі тоді були на кожному кроці. І в кінці травня на бюро міськкому вчинили судилище (Валявський – перший секретар міськкому, Сухачов – другий, особливо старався голова парткомісії Турло...) Формулювання: виключити за "неискренность перед партией". Це вже було серйозне звинувачення.

— І ви його сприйняли?

— Я ніколи не був нещирим перед партією. Сьогодні ми багато знаємо про злочини, які вона чинила, а тоді... Тоді я вірив у її ідеали. Я в партію повірив після "Прапороносців" Гончара. І зараз я висловлю думки, які не дуже личать "українському буржуазному націоналістові"...

Його роман „Собор” для мене був не те що несподіванкою... У пресі я не відгукувався, хоч кампанію ту пам'ятаю, але на літоб'єднанні я виступав проти "Собору". Кажу щиро. У мене була позиція: якщо виводимо Лободу, то треба заперечити "Прапороносці"... Так було. Однак Гончар – совість України.

— *Вас потім поновили в партії?*

— Апеляцію відхилили і в обкомі. Аж до ЦК змушений був стукатись. Мене тоді дуже підтримав Валентин Шевченко, розвідник з часів воєнних і післявоєнних, драматург (одну його п'єсу ставили кропивничани), заступник начальника КДБ у нашій області, гнаний, виключений з партії також... У вересні мене попросили з роботи. Пробував влаштуватися садівником (я технікум сільськогосподарський закінчив), на завод "Олієкомбінат"... Але як тінь за мною всюди ходила слава: виключений з партії. Я розіслав заяви в п'ятнадцять педвузів країни – тиша. Всі, видно, боялись брати. Аж згодом отримав десять годин на тиждень у дев'ятій десятирічці, навчав вечірників... Там мене й застала реабілітація з поверненням партквитка. Сувору цеківську догану "за неправильное поведение" носив три роки, поки, зняли. Звідти, з тих часів, мої болячки. 156 одиниць цукру в крові проти нормальних 96 зафіксували медики вперше в кінці 1971 року...

— *Миколо Кузьмовичу, знаю, що нинішнього року у Дніпропетровському видавництві "Промінь" (перейменоване на "Січ") мала вийти третя книга Вашої історичної трилогії "Смутна доба", але рукопис повернули, оскільки видавництво фактично перестало існувати. Ви надієтесь, що твір побачить світ у цю нинішню, смутну для української культури добу?*

— Видавництву "Дніпро" (Київ) подав заявку на перевидання роману "Ой літав орел..." до півторастолітнього ювілею М.Кропивницького – відмовили: брак паперу, подорожчала поліграфія... "Смутну добу" тепер надіслав до "Українського письменника" – обіцяють поставити в план 1994 року при умові, якщо стабілізується стан у видавничій справі України. Рукопис першої частини другої книги роману "Сиве покоління" запропонував журналові "Вітчизна". Продовжую працювати над цим твором.

— *Про що цей роман?*

— Доля центрального героя – доля багатьох українців розкиданих по Уралах та Сибірах, це факт дикого поглиму більшовизму над людською особистістю. Це репатріація з Німеччини, фільтраційний табір у Пермі, три жахливих роки праці, втеча на Україну, до рідного степу...

— *Перша книга роману опублікована майже тридцять років тому. Чому така тривала перерва між першою і написанням другої?*

— Ні п'ять, ні тим більше двадцять п'ять років тому, це, про що я сьогодні розповідаю у своєму творі, ніхто не надрукував би.

— *Але ж і сьогодні нема певності. Ви ж бачите, за три місяці нинішнього, 1992 року, жодне видавництво України не випустило в світ жодної книги...*

— Для мене то вже не має значення. Я знаю, що ще не реалізував себе до кінця. По-друге, кожен письменник прагне у творчості відтворити свій час. Бути сином своєї доби для мене – написати "Сиве покоління". Хоч мені дуже важко: і тому, що я прийшов до цього роману повністю зруйнований (два роки тому заново вчився ходити), і тому, що

сьогоднішньому пенсіонерові треба заробляти на хліб насущний. З іншого боку я не можу себе інакше виказати, висловити, як за письмовим столом.

А те, що не видають... Вірю, що ці скрутні часи проминуть.

— *Миколо Кузьмовичу, у згаданих романах "Білі бланкети", "Смутна доба" Ви стоїте на стороні православних, викриваючи уніатів. І ще пам'ятаю ваш порівняно недавній виступ у газеті "Молодь України" проти уніатської церкви... Але ж ця церква на західних теренах нашої держави рятувала націю, мову нашу?*

— Я не ортодокс. І розумію що проблему на примиренні конфесій, але не можна переінакшувати історію. Скажімо, Сагайдачний (саме його добу я зображую у своїх романах) і запорозьке козацтво були ворогами уніатів, а сьогодні уніати освячують козацькі могили, освячують Рух... Московська православна церква не завжди була реакційною, такою вона стала десь із 1580 року – то так про це й треба говорити. А що до сьогоднішнього дня вона є такою, я й не приховую. Скажімо, три роки добивався зустрічі із Філаретом, аби мати змогу побувати на Афоні (мені це потрібно було для розділів у романі, де діє Іван Вішенський), проте підступитись до цього владики неможливо...

Я дуже принципова у цих питаннях людина. Історичну правду не можна переінакшувати й подавати так, як це сьогодні комусь вигідно.

— *Чи є у ваших опублікованих творах рядки, які б ви сьогодні викреслили?*

— Я – впертий Дон Кіхот. Мені допоміг, певно, гарт, який я одержав по Уралах та Німеччинах... Колись мій земляк і ровесник жартував: а все-таки ти писав і про партію, пам'ятаєш, героїня "Сивого покоління" каже своєму залицяльнику: "Партії я тобі не складу..."

— *Миколо Кузьмовичу, що б ви сказали про сьогоднішній стан суспільства в Україні?*

— Багато маю про це сказати. Ще на установчих зборах Кіровоградського Руху (я був запрошений гостем) пророкував сьогоднішню ситуацію, назвавши рекетирами шахтарів, які сьогодні беруть уряд молодішої нашої держави за горло, вимагаючи мінімальної місячної платні 22-25 тисяч карбованців. Це в той час, коли доктор наук, який все своє життя науці віддав має 1,5-2 тисячі платні. Світ страшенно обездуховнився, його зіпсувала комуністична ідеологічна система до краю. Комуністи весь час підносили й славили робітничий клас, і він виріс у таку могутню палицю, потужного кия комунізму, що ним недавно розмахували Івашки й Кравчуки, а сьогодні він сам гамселить усіх...

А селянство? Комуністи доклали зусиль, аби зробити його недалеким, аби нацькувати його на інтелігенцію. Хоча я вірю, що розум саме там, на селі. Знаєте, я не дуже вірю в сучасних Калиток та Павуків. Це, по-моєму, не той ідеал, на якому ми збираємось будувати суспільство. У фермерство повинні прийти люди чесні, трудяги, а не той хто ухопить шмат землі, а потім на ній експлуатуватиме інших. З землею, з власністю такою

треба бути дуже обережним. Я знаю, що таке праця каторжна, що таке обробити свою куцу смужку землі дачної...

Зараз формуватимуть президентську владу на місцях. На останніх письменницьких зборах я сказав, що не збираюся сидіти в куцах, а хотів би допомогти своїм землякам не помилитися у виборі.

Найбільше мене непокоїть те, що люди на селі особливо безсилі усунути свою найбільшу загрозу: отого бездушного червонопикого бригадира чи сільрадівського голову, який думає про єдине – своє сідало.

Наведу приклад. 50-ий рік. Я, вчитель, із учнями технікуму приїхав на практику в одне село. Йдучи якогось разу повз удовину хату, побачили дитину- каліку, мама на буряках, а городу – півгектара... Ми тоді усі гуртом за вечір знесли їй під хату кукурудзу, гарбузи, буряки викопали... Жінка, дякуючи нам, плакала. А другого дня бригадир про це довідався і нам: "Зробіть і мені таке". Коли ж ми відмовились, то він нам таке вчинив до кінця практики: і з харчуванням, і з нічлігом... Господи, то хіба зараз на селі такі перевелися? З пропитими очима, неголені... Люди їх бояться. Бо я приїхав і поїхав, а люди з отаким неголеним жити зостануться – він їх доб'є.

Ось де нам непростенно буде помилитись, аби такі продовжували нами правити.

— *Інтелігенція може сьогодні вплинути на ці процеси?*

— Може і повинна. Про себе я сказав. Водночас те, що я пишу і не знаю, чи воно побачить світ за життя... Моя зброя, моє слово перестали стріляти. Ось вона лежить у шухляді мого письмового стола. Та ще по видавництвах...

— *Зараз, ви знаєте, боротьба йде за українську гімназію в місті. Військові і ветерани впираються, справа дійшла до міністерства оборони України...*

— Те, що до цього дійшло, це елементарні прорахунки міської влади. Треба було від початку самому Мухіну і депутатам юридично мовити: шановні, ви вже 70 років поексплуатували народне приміщення, то будьте добрі, заплатіть за експлуатацію і без розмов віддайте його дітям. Як це, приміром, було зроблено недавно в Стрию. Військові ніякого права на цей будинок не мають: він зводився на кошти жителів міста, на пожертви їхні, і від їхнього імені ми маємо повне юридичне право опротестувати це насильство, цю узурпацію народного добра. А навзамін військовим – хай вибирають одне, з трьох запропонованих приміщень.

— *Миколо Кузьмовичу, ось, бачу, на підвіконні стоїть транзисторний приймач "Океан", налаштований на коротку хвилю радіостанції "Свобода". Вам сьогодні не вистачає інформації, яку передають українські державні засоби масової інформації?*

— На противагу вам, я людина багатша. Бо сам розпоряджаюсь своїм вільним часом. А це – доба. Дві вечірні години щодня я слухаю українську службу радіо "Свобода" . Вони і сьогодні дають таку інформацію, якої я не почую по нашому радіо, хоча скажу, що рівень нашої ранкової

годинної інформаційної радіопередачі виріс сильно. Що не скажеш про телебачення.

— *Ви переживаєте сьогодні за долю України?*

— Мене непокоять дві Проблеми. Перша: наші непорозуміння з Росією. Розумієте, я здобував освіту в 50-х роках, виховувався на газеті "Правда", на постановках про журнали "Звезда" і "Ленинград". Я знав, що без Горького не було б Коцюбинського, а без Белінського не вижила б українська мова (тиждень тому почув приголомшливий факт: "неистовый Виссарион" обурювався цареві, що той так мало, лиш 10 років, припаяв мужицькому поетові Шевченку). Тобто, у моєму вихованні не було потенції йти проти Росії. Наша ідея незалежності не просто піддається сумніву, а нею лякають народ російський. Собчак недавно аж таке сказав: соціологічні дослідження у святому місті Петра Великого показують – своїм ворогом номер один петербуржці вважають комуністів, номер два – українців. Довели країну антиукраїнською пропагандою до того, що люди ходять з гаслами: "Борис, заставь хохлов кормить Россию". Сьогодні, думаю, вже немає в Україні людей, які б не бачили, що у союзі з Росією Україні про якусь незалежність годі буде й мріяти. І друга проблема: армійська. Я радію кожній прийнятій присязі на вірність народові України. Страшенно переживаю за долю Чорноморського флоту. І дуже боюсь тих, хто живе, служить на Україні, а присягу не приймає. Це п'яту колону ми формуємо. І тому не дивуюсь, що український кордон з Придністров'ям пішли міліціонери оберігати, а не військові. Нам треба позбутися тих, хто не хоче служити народові України. Це окупаційна армія. І водночас прийняти тих українських військових, які просяться в Україну з-за меж: із Кавказу, Прибалтики, Росії, Середньої Азії... Хай буде 200 тисяч, але такі віддані, як оті студенти під Крутами.

Я це кажу як людина, не обмежена дипломатичними тактами.

— *Миколо Кузьмовичу, ви щасливі в особистому житті?*

— Бути дружиною письменника – нелегка ноша. Я часто співчував і дружині, і дітям. Вони поклали на жертовний камінь багато. В мене є претензії до близьких мені людей, але в них, мабуть, до мене – більше. Я маю трьох внуків, трьох козаків. Ціную тишу, а в хаті вічний шарварок, по голові дідовій ходять...

Живу зараз тим майбутнім часом, коли втечу на дачу, в свою металеву будку, до столу під грушею, яка ось уже зривається цвісти...

— *Пишете, коли приходить натхнення, чи викликаєте його за письмовим столом?*

— Дисципліна, організованість, одержимість. Цьому я навчився ще у німців. А потім, історичні романи не пишуться в автобусі, як вірші. Коли я сідаю працювати, то довкіл мене – десятки історичних джерел, документів. І якщо вже обклався ними – то й натхнення береться...

— *Хто вам давав рекомендацію до вступу у Спілку письменників?*

— Максим Рильський, драматург і театрознавець Петро Нестеровський, Анатолій Дімаров.

— *А ви кому?*

- Всім нашим: і Володимирові Кобзарю, і Борисові Чамлаєві...
- *Ви з Рильським тільки листувалися (у 20-му томі останнього видання вміщені листи до М.Смолеичука – В.Б.), чи й зустрічалися?*
- Зустрічався. Я про це вже писав у „Кіровоградській правді”. А ще із Василем Козаченком, Михайлом Стельмахом, Василем Земляком (йому дуже сподобалась, пам’ятаю, назва моєї книги „Сиве покоління”), і з Віктором Близнецем часто...
- *Миколо Кузьмовичу, як ви ставитесь до сучасної молодії і немолодої прози, так званої авангардної, нетрадиційної: в Росії це Бахтін, Єрофеев, емігрант Лимонов, в Україні – Винничук, Андрухович, Пашковський?..*
- Не знаю. Не вистачає часу за оцією історичною роботою...
- *Хто вам найближчий до душі із романістів- істориків?*
- Ближчі ті, хто будує художній твір на історичних фактах, а не на вигадках, як Валерій Шевчук. Люблю Романа Іваничука, особливо його „Мальви”, Зінаїду Тулуб ("Людолови"), Михайла Старицького... Наша історична романістика багата.
- *А скільки від нас було приховано... Миколо Кузьмовичу, ви багато років віддали педагогічній праці: і в школі, і в вузах, і в технікумі. Чи не жалкуєте, що могли б написати більше, якби зосередились тільки на літературі?*
- Ніколи не жалкував. Більше того, я часто зважаю, то письменник я нікудишній, то нічого я такого значного не написав. Я педагог. Тільки приходить 1 вересня: як ото бойовий кінь мчить на звуки фанфар, я мчав щороку на шкільний дзвінок. Я дуже багато виступав, багато їздив, мені було цікаво спілкуватись з школярами, з студентами.
- *Ще я щось зробив у літературознавстві, вивчаючи Кропивницького, Тобілевича – без моїх праць не обійтись. Я в великій шанобі до краєзнавчої роботи, хоч вона і захиріла в нас зараз в області. Фет, Винничеико – це я перший їхні сліди на Кіровоградщині розпечатував...*
- *Закінчуючи наше інтерв’ю, ще раз. хочу побажати вам здоров’я та снаги і насамкінець запитати, в якому місті ви хотіли б жити?*
- І Кіровоград, і Єлисаветград однозначно не приймаю. Обидві назви чужі. Гарна назва Златопіль. Хоча...
- *Хай би місто прибрало назву з двох слів – Золоте Поле. Це наш степ, наші родючі ґрунти, наші трудящі люди.*

*Розмову вів Василь Бондар.
Квітень 1992 року.
Степ. - 1995. - № 1. - С. 23-26*

Зміст

Від упорядників.....	5
Передмова.....	7
I. Твори М.Смоленчука.....	13
1.1. Романи і повісті.....	13
1.1.1.Окремі видання.....	13
1.1.2. Публікації в періодичних виданнях.....	14
1.2.Краєзнавство, літературознавство.....	14
1.2.1.Окремі видання та публікації в збірниках.....	14
1.2.2.Публікації в періодичних виданнях.....	15
II. Література про життя і творчість.....	18
2.1. Окремі видання та статті зі збірників, альманахів, календарів, хрестоматій.....	18
2.2.Статті з періодичних видань.....	20
2.3. Рецензії.....	28
III. Web-ресурси.....	31
V. Іменний покажчик.....	32
VI. Додатки.....	34